

Душан КУЗМАНОВИЋ*

Републички секретаријат за јавне политике

Ана ЂИЛАС**

Министарство правде Републике Србије

УДК 34(497.11)

DOI: 10.5937/adp2504025K

Оригинални научни рад

ДИГИТАЛИЗАЦИЈА СУДОВА У СРБИЈИ КРОЗ ПРИЗМУ ПРОПИСА И ЈАВНИХ ПОЛИТИКА

Сажетак

У раду се врши нормативна анализа дигитализације судова у Србији, уз обраћање посебне пажње на правни оквир и релевантне документе јавних политика. Циљ рада је идентификација кључних пројиса, стратегија и акционих планова који усмеравају и обликују дигиталну трансформацију правосудног система и простор за њихово унапређење. Анализом се утврђује у којој мери постојећи правни оквир и јавне политике подстицају ефикасну и транспарентну дигитализацију, као и који су изазови и препреке у њиховој примени. Пажња је посвећена и питању усклађености пројиса са документима јавних политика, као и њиховој усклађености са међународним стандардима и препорукама. На основу анализе, у раду су препознати добри примери и понуђене препоруке за унапређење предметног оквира у циљу убрзања и побољшања дигитализације судова у Србији.

Кључне речи: е-Правосуђе, Дигитална трансформација, е-Управа, Репформа правосуђа, Ефикасност правосуђа

* Аутор је помоћник директора у сектору за обезбеђење квалитета прописа и услуга Републичког секретаријата за јавне политике Владе Републике Србије. Електронска адреса аутора: dusan.kuzmanovic@rsjp.gov.rs. ORCID: 0009-0005-6683-305.

** Ауторка је шефица одсека за развој и пројектовање ИКТ система у Министарству правде Републике Србије. Електронска адреса ауторке: ana.djilas@mpravde.gov.rs. ORCID: 0009-0008-6216-1375.

1.УВОД

Системи информационе-комуникационе технологије (ИКТ) у правосуђу су доприносе ефикасности, транспарентности и доступности правде. Ово је препознато на нивоу Савета Европе у низу смерница о принципима и доброј пракси дигитализације судова (СЕРЕЈ 2016; 2019; 2021a; 2021b; 2021c; 2025). У Србији је десетине милиона упита преко Правно-информационог система (ПИС) заменило папирне дописе, смањило трошкове и убрзало поступке. Поред тога, пословни софтвери, као што су „ПроНеп“, „еТабла“ и „еАукција“, су у стотинама хиљада предмета ослободиле учеснике физичког присуства у значајним корацима у поступку. Примена ИКТ је тако убрзала и олакшала рад и повећала транспарентност (Ђилас & Kuzmanović 2023, 51–54; Кузмановић 2025, 409–411). Међутим, постоје ограничења за њихову ширу примену и даљи развој. Потрага за превазилажењем тих ограничења је мотивисала ауторе за ово истраживање. Према устаљеној пракси и стандардима у овој области (ИСО 2021), ограничења у подухватима усмереним на унапређење одређених области или процеса можемо поделити на правна (нормативна), организациона и техничка. Рад се бави ограничењима нормативне природе.

Предмет истраживања је анализа прописа и правних аспеката дигитализације (Дузлевски 2022, 60–61) кључних послова из надлежности судова у Србији. Такође, истражују се и секторска докумената јавних политика у правосуђу, која усмеравају даљу дигитализацију. Аутори су анализирали: доступну литературу, прописе, праксу судова и Министарства правде Републике Србије, као и других надлежних тела у Србији и иностранству. Даље, служили су се анализама досадашњих ИКТ пројеката у правосуђу и ослонили су се на резултате аналитичко-дедуктивне и статистичке методе анализе података из ранијих радова. Нормативно уређење дигитализације промета непокретности (Живковић и Дабић Никићевић 2022, 12–13) и извршног поступка (Јовановић и Алексић 2024, 238) већ је позитивно оцењено у литератури. Слично су оцењени и учинци примене ИКТ на ове поступке а на основу статистичке анализе (Кузмановић 2025, 411–412). Сматрамо да су разлози

у томе што су предвиђени подзаконски акти, техничка упутства (Кузмановић 2025, 409). Тим актима се коришћење софтвера детаљно образлаже (МП, 2020; МП и НАЛЕД 2019) и истовремено правно уређује рад у виртуалном окружењу.

Теоријска хипотеза рада је да су ИКТ системи у правосуђу изузетно корисни, да повећавају ефикасност рада и транспарентност, те да њихова употреба треба да буде јасно регулисана. Први поднаслов је организован тако да су анализирани прописи почев од општих, преко посебних прописа за поједине врсте послова судова, до оних који уређују коришћење појединих ИКТ система. Након тога се обрађују документи јавних политика, за целу е-Управу па посебно они посвећени дигитализацији судова. Уз домаћа решења представљена су и она заступљена у иностранству (укључујући регион Југоисточне Европе). Посебна пажња је посвећена смерницама Савета Европе. У дискусији су сумарно представљени налази и представљене могуће интервенције. Њихов циљ је шира и ефективнија употреба ИКТ у правном оквиру. Чини нам се да уз постојећи развој технологија само уз примену ИКТ судски систем може имати очекиване квалитете, посебно у погледу брзине и ефикасности (Михајловић 2025, 345–347).

2. ПРАВНИ ОКВИР ЗА ДИГИТАЛИЗАЦИЈУ СУДОВА

2. 1. Општи правни оквир

Правни оквир за питања ИКТ и дигитализације чини систем прописа који регулишу електронски рад судова. У овим нормама је одређено у којој мери се који послови могу или морају дигитализовати. Препоруке Савета Европе позитивно вреднују постојање посебног законодавства у овој области (СЕРЕЈ 2021b, 7). Упоредна пракса показује различите регулаторне приступе дигитализацији судова у државама чланицама Савета Европе (СЕРЕЈ 2025, 149). Према том извору, 21 држава регулише ово питање у општим прописима о е-Управи, 26 има посебне прописе за ИКТ у судовима, док 16 решења документује у техничким спецификацијама и сродним актима. Земље у региону, Северна Македонија и Босна и Херцеговина (Pravilnik o sistemu za automatsko upravljanje predmetima

и sudovima – PCMS), уврштене су у групу оних које имају посебне прописе за ИКТ судова а Црна Гора се ослања претежно на техничку документацију.

У Србији, Министарство правде је овлашћени предлагач прописа којим се уређује правосудни информациони систем (Закон о министарствима – ЗОМ, чл. 10). Завршена је припрему нацрта посебног закона (МП, 2025) који ће уредити коришћење јединственог ИКТ система. Према доступном извештају нацрт треба да уреди успостављање и управљање јединственим правосудним информационим системом, његово повезивање са информационим системима правосудних органа и сродних институција, као и правила интеграције, организације и стандарда података (МП, 2025).

Закон треба да уреди и питање поступка одлучивања о омогућавању приступа подацима из рада судова. Ово питање сматрамо правном празнином од великог значаја, имајући у виду трендове и достигнућа интероперабилности, као и значај који подаци који настају у раду судова имају за рад других државних органа.

2. 2. Правни основ за дигитализацију послова судова

Устав Републике Србије предвиђа да се оснивање, организација, надлежност, уређење и састав судова уређују законом (чл. 143, ст. 2). Основни закон за делокруг послова у суду је Закон о уређењу судова, који уређује судску управу, судско особље, и правосудну управу и средства за рад судова. За препознавање надлежности за дигитализацију корисно је разликовати који послови чине судску управу а који правосудну управу. Послови правосудне управе врше се на нивоу правосудног система и обухватају управљање и подршку раду судова у целини (нпр. информациони систем, статистика, опремање и кадровска питања), док се послови судске управе одnose на унутрашњу организацију и функционисање конкретног суда и непосредну подршку вршењу судске власти у том суду. Пословима судске управе руководи председник суда и везани су за функционисање послова појединог суда. Послови правосудне управе се тичу функционисања свих судова, дакле судског система

као целине и чине их послови старања о извршавању закона и других прописа у вези са уређењем и радом судова. Врше их Високи савет судства и Министарство правде. Ове две групе послова нису непосредно вршење судске власти у смислу суђења на основу Устава, потврђених међународних уговора, закона, општеприхваћених правила међународног права и других општих аката. Не односе се на обављање судијске функције у најужем смислу у ком се на судске послове односе принципи независности и самосталности (чл. 146–152 Устава). Уставни суд разликује непосредно вршење судске власти од „несудећих послова“ (Одлука УСРС, ИУз-34/2016, 7). Уте „несудеће послове“ били би уврштени и послови судске управе и правосудне управе. Правни значај поделе је у надлежностима за послове ИКТ и обавези омогућавања приступа подацима, достављања података по службеној дужности и других радњи у оквиру дигитализованих поступања, које су карактеристичне и за друге државне органе.

Општим законским основом за уређивање правосудног информационог система и других елемената дигиталног правосудног екосистема (ЗОМ, чл. 9) је предвиђено да Министарство правде обавља послове државне управе који се односе на статистику и аналитику рада правосудних органа и правосудних професија, одржавање, развој и координисање правосудног информационог система и извршење кривичних санкција. Изричито је предвиђено и вођење регистра цркава и верских заједница. Овај регистар је успостављен тако да је увид у део података уписаних у регистар доступан јавности у посебном одељку на Интернет страници Министарства правде.¹

Поред набројаних, традиционалних, формалних извора права, примећује се, да су од утицаја на ове „несудеће послове“ и „меки“ извори права (Кнежевић Бојовић 2025, 248–249).

¹ Доступно на: <https://www.mpravde.gov.rs/registar/1138/spisak-crkava-i-verskih-zajednica-.php> (13.7.2025)

2. 2. 1. Дигитализација судске управе

Послови судске управе обухватају послове који служе вршењу судске власти и друге послове од значаја за рад суда, односно активности које обезбеђују организационо, кадровско, финансијско и информационо функционисање суда, као и јавност рада и управљање судским ресурсима (ЗУС, чл. 52, ст. 1).

Судским пословником (Судски пословник, чл. 1) се прописује унутрашње уређење и рад судова у Републици Србији. Његовом применом се обезбеђује уредно и благовремено обављање послова судске управе. У наставку ћемо представити кључне процесе у пословима судске управе који су дигитализовани.

Додела новопримљених предмета судији се врши применом рачунарског алгорита. Пошто се у већини судова опште и посебне надлежности уписници воде електронски, расподела новопримљених предмета врши се коришћењем посебног програма (математичког алгорита) који обезбеђује да на крају једног циклуса расподеле све судије имају подједнак број новопримљених предмета у раду (СП 2022, чл. 49–50). Циљ ове мере је обезбеђивање подједнаке оптерећености свих судија у суду. Алгоритам уважава да је предмет хитан у смислу законске обавезе заказивања рочишта или расправе у одређеном року од пријема (притворски предмети, породични спорови, случајеви породичног насиља). Програм та својства предмета препознаје јер се приликом завођења новог предмета обележавају одговарајућа поља приликом уноса. Подаци се из иницијалног акта у процесу завођења уносе у програм за аутоматско вођење предмета. Уважавање хитности је у пракси рада алгорита значило да се случајна расподела хитних предмета вршила између групе судија које имају најмањи број хитних предмета. Алгоритам је 2022. године измењен тако да препознаје категорију нарочито сложених предмета у одређеним материјама (судски уписници „К“, „П“, „Р“) а према критеријумима као што су врста кривичног дела, вредност предмета спора или друго.

Време, место и предмет суђења свакодневно се објављују на видном месту испред просторије у којој ће се суђење одржати, инфо табли у електронском облику или на други погодан начин

(СП 2022, чл. 57, ст. 2). Електронски сервис на Порталу судова² је место на којем се такође објављују те информације. Доступне су учесницима уз унос јединствене ознаке предмета за који се врши упит, а коју чине ознака уписника, редни број уписа у уписник и број године уписа предмета. Сматрамо да је предност овог сервиса то што растерећује судове послова пружања информација странкама непосредно на шалтеру, телефонски или електронском поштом. За учеснике у поступку је то лакши начин у односу на физички долазак или телефонско контактирање суда.

Приликом контакта са јавношћу предвиђено је коришћење средстава савремене комуникације, у складу са материјално-техничким могућностима суда и за то су предвиђене и Интернет странице (СП 2022, чл. 58, ст. 5). Централна платформа за Интернет странице судова омогућава да се уместо појединачних Интернет страница сваког суда све одржава на једном месту. Појединачна решења сваког суда изискују посебне трошкове хостинга и старања о безбедности, доступности и интегритету садржаја. Зато је ефикасније ако се судови служе заједничком платформом. У том сценарију судови остају уредници садржаја своје презентације а ослобођени су трошкова администрирања.

Традиционално се у судским зградама на видном месту поставља огласна табла за објављивање различитих информација. Најчешће су то судски огласи, саопштења и достављања, распоред заказаних суђења и друга обавештења. Огласна табла може бити и у електронском облику (СП 2022, чл. 92, ст. 5). У пракси се за то користе Интернет странице стране самих судова. На пример, Привредни суд у Београду, на посебном одељку своје Интернет странице посвећене електронској огласној табли тог суда, објављује решења о покретању стечајног поступка, решења о главној деоби стечајне масе и друго.³ Успостављање интероперабилности између електронских уписника и електронских огласних табли омогућава да акти који треба да буду на огласној табли буду аутоматски прослеђени и тим системима. Тако се избегава двоструко скенирање истих исправа или двоструки унос истих података. У извршном

² Доступно на: <https://portal.sud.rs/sr/tok-predmeta> (19.7.2025)

³ Доступно на: <http://www.bg.pr.sud.rs/index.php?prf=con&id=17> (19.7.2025)

поступку се за то користи посебан софтвер „Електронска огласна табла суда“ (еТабла).⁴ Коришћена је за више од милион достава (Ѓилас & Кузмановић 2023, 54). Такође, омогућава превазилажење спорних питања која доводе до око 906 предмета ненадлежности годишње у 2023, а тичу се ненадлежности судова за истицање на огласну таблу суда (Ѓилас & Кузмановић 2025). У Републици Хрватској је сличан софтвер, „е-огласна плоча“⁵ проширен и на парнични поступак.

Суд издаје уверење (СП 2022, чл. 100) да се против лица које подноси захтев не води кривични или прекршајни поступак, на подручју за које је суд надлежан. Уколико су два или више судова повезани ИКТ, суд издаје уверење да се против лица које подноси захтев не води кривични или прекршајни поступак на територији за коју су судови надлежни. Издавање уверења је централизовано и дигитализовано у смислу да се може обавити електронски са једне тачке и доступно је као услуга на Порталу еУправе. Овај сервис, коришћен за око 40.000 захтева за 3 године, осим што је препознат по свом *no stop shop* нивоу софистицираности јер испоручује електронски документ, слично као и „еТабла“, омогућио је додатну оптимизацију поступка који је дигитализовао (Ѓилас & Кузмановић 2025).

Сличан учинак би имала и централизована дигитализација издавања уверења о прекршајној (не)осуђиваности, коришћењем података из централизоване базе података прекршајних судова (Ѓилас and Кузмановић 2025). Ограничење је садржано у одредби чл. 330. Закона о прекршајима, којим се онемогућава да се подаци доставе државним органима осим другим судовима, јавним тужилаштвима, полицији и органима инспекције. Јединицама локалне самоуправе могу су потребни подаци о томе да превознику путника није изречена заштитна мера забране вршења делатности јавног превоза у друмском саобраћају, због издавања дозвола за такси превоз (Закон о превозу путника у друмском саобраћају – ЗППДС 2020, чл. 87). За лиценцу за пружање станичних услуга у превозу путника у друмском саобраћају се такође тражи податак о прекр-

⁴ Доступно на: www.etabla.sud.rs (27.9.2025)

⁵ Доступно на: <https://e-oglasna.pravosudje.hr> (27.9.2025)

шајним санкцијама (ЗППДС 2020, чл. 38). Слично је потребно и у области превоза терета у друмском саобраћају за доказивање услова за стицање лиценце за превоз (ЗПТДС 2018, чл. 6–8).

Ово важи и за уверења која издају привредни судови, као што су уверења о неосуђиваности за привредне преступе и уверења о статусу стечаја или ликвидације. Унапређење није само у убрзавању издавања уверења. Поступак се унапређује тако што се омогућава да надлежни државни органи могу електронски, по службеној дужности, да прибаве податке. Тако се субјект који оставарује права ослобађа физичког доласка, прибављања захтева, попуњавања захтева, чекања на издавање и предаје потврде. Електронско поступање доводи до смањења административних трошкова (радно време запослених) и скраћења времена поступања од припреме дописа и обраде молбе до достављања одговора, као и до смањења трошкова поштанских услуга у оба смера. Трошак самог судског писма у 2023. години је 144 динара (Одлука о утврђивању цена резервисаних поштанских услуга у унутрашњем поштанском саобраћају) а сервиси на ПИС који су их заменили просечно годишње имају више од 4 милиона упита (Ѓилас & Кузмановић 2023, 52–53). Утицај се огледа и у уштедама канцеларијског материјала, брзини решавања предмета, ослобађања рада службеника од око 20 минута по допису (Новости 2019).

За овере исправа намењених употреби у иностранству (СП, чл. 106-107) је планским документима био предвиђен информациони систем „еАпостил“, који се изграђује ради интероперабилности са ИКТ системом који се користи у вези са пословима правне помоћи у оквиру Хашких конвенција.⁶

Ако суд има пословни софтвер за управљање предметима, обрачун и евиденција о наплати судских такси могу се чувати путем пословног софтвера суда (СП 2022, чл. 141). Судови и таксени обвезници имају приступ ИКТ систему „еПлаћање судских такси“⁷. Изграђен је да би се учесницима олакшало преузимање информација о задужењу за судске таксе и плаћање без одласка

⁶ Доступно на: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/apostille/> (27.9.2025)

⁷ Доступно на: <https://etakse.sud.rs/> (19.7.2025)

у банку. Систем може да креира уплатницу и омогућава плаћање на Интернету. Плаћена судска такса се аутоматски региструје у централизованом систему судских такси („Централни систем судских такси“) и уплата се препознаје у оквиру апликације за управљање судским предметом, након чега се региструје на Порталу за плаћање судске таксе (МП, 2021а). Имплементација овог система олакшава праћење наплате судских такси и ослобађање потребе за доставом доказа о плаћеним таксама.

Сматрамо да у региону постоје добри примери бољег нормативног уређења које прате и одговарајућа софтверска решења. У Републици Хрватској (Sudski poslovnik, чл. 2) су предвиђени посебни акти ниже правне снаге које доноси Министарство правде. Такви акти детаљније уређују коришћење појединих информационих система (еТрошкови, еГрађанин, еПредмет и други) који се користе за електронску размену података између државних одвјетништава и судова. Тиме се штеди време, јер нема физичке доставе списка предмета. Даље, смањују се трошкови јер нема умножавања списка предмета. У Босни и Херцеговини су прописани сетови података, право приступа тим подацима, појединачне процедуре које се обављају електронским путем, као и друга питања у вези са коришћењем судских система (PCMS, 2023). Тренутно је начин обављања највећег дела процедура у ИКТ системима у судовима у Србији недовољно документован и није утемељен у посебним прописима.

2. 2. 2. Дигитализација правосудне управе

Правним актима је предвиђено да Министарство правде врши и одређене послове правосудне управе (ЗУС, чл. 73, ст. 4). Међу тим пословима су статистичка и аналитичка обрада података о раду судова, уређење, развој и одржавање правосудног информационог система и постављање и разрешење судских вештака и тумача.

Што се тиче поменутих судских вештака и тумача, подаци из њихових евиденција су доступни на Интернету. Посебним законом (Закон о судским вештацима, чл. 16 и чл. 22) је прописан

електронски облик Регистра судских вештака, сет података који чине овај регистар и начин коришћења. Регистар судских вештака је доступан у посебном одељку на Интернет страници Министарства правде⁸ и омогућава претрагу према критеријума типа организације за вештачење (правно лице или физичко лице) надлежности одређеног основног, вишег или привредног суда и области вештачења.

Успостављена је и евиденција о овлашћеним судским преводиоцима у електронском облику (ПССС, чл. 9). Ова електронска евиденција сталних судских преводилаца и тумача је доступна за увид и преузимање у облику *Excel* табеле.⁹ Покрајински секретаријат за образовање, прописе, управу и националне мањине је омогућио сервис за претрагу преводилаца на територији Аутономне Покрајине Војводине (у даљем тексту: АПВ) на посебном одељку своје Интернет странице.¹⁰ Ту је омогућена претрага по различитим језицима (укључујући и знаковни) и претрага по местима (укључујући и оне ван територије АПВ).

2. 2. 3. Дигитализација на основу ѝоседних ѝройиса

Појединим законима у Србији прописани су ИКТ којима се спроводе радње у поступцима које ти закони уређују. То је случај са Законом о извршењу и обезбеђењу, који предвиђа коришћење Електронске огласне табле суда,¹¹ или Електронске огласне табле коморе, Електронско извршење и еАукцију, платформу за електронске јавне продаје (Закон о извршењу и обезбеђењу, чл. 36–37). Овај приступ сматрамо исправним зато што су предвиђени подзаконски акти који јасно уређују начин остваривања права у ИКТ системима. То има посебан практичан значај због спорних правних питања која су присутна и у домаћој судској пракси (Кузмановић 2025, 413-414). Слична спорна правна питања су се јављала и

⁸ Доступно на: <https://www.mpravde.gov.rs/court-experts.php> (13.7.2025)

⁹ Доступно на: <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/13861/elektronska-evidencija-stalnih-sudskih-prevodilaca-i-tumaca.php> (13.7.2025)

¹⁰ Доступно на: <https://www.puma.vojvodina.gov.rs/tumaci.php> (13.7.2025)

¹¹ Доступно на: <https://etabla.sud.rs/> (13.7.2025)

у земљама које су пре Србије дигитализовале своје поступке (VSL, Case No. е3К-3-202-1075/2020, Case No. е3К-3-171-969/2020 цитирано у Jokubauskas & Świerczyński 2023, 27–29). На пример, пред судовима Србије и Литваније се поставило питање правних последица омашки у раду услед непознавања корисничких упутстава. То је благовремено у теорији препознато као ризик (Мишковић 2020, 2). Једна од превентивних мера може да буде тестна верзија које су доступна јавности. Пример за приступ отварања тестних верзија је Аустрија (СЕРЕЈ 2021а, 4) која је тако припремила кориснике на будуће процесно окружење.

За покретање и вођење управних спорова је најраније била предвиђена могућност електронског покретања и вођења поступка (Закон о управним споровима –ЗоУС, чл. 21). Странка суду може предати тужбу и други поднесак као електронски документ. Такође, суд може доставити акте странци у облику електронског документа, уз претходни изричит пристапак странке (ЗоУС, чл. 21). Овај правни оквир је омогућио да успостављање плафторме „еСуд“ која омогућава да Интернету буде медиј за вођење управног спора¹² (МП, 2017). Корисник тако, по угледу на напредна решења у другим земљама,¹³ у виртуалном простору води електронски предмет. На основу увида аутора у електронске записе о коришћењу система, уочено је да се еСУД користи у ограниченом обиму, односно у просеку у неколико десетина предмета годишње.

Министарство правде је припремило Нацрт закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку (МП, 2021б). Циљ припреме овог прописа је био, између осталог, дигитализација парничног поступка увођењем електронске доставе, снимања суђења и извођења доказа путем видеоконференцијских веза. Конкретно, чл. 26 Нацрта предвиђа могућност подношења поднесака у облику електронског документа а уз коришћење апликације „еСуд“. Предвиђен је круг субјеката који су дужни да поднеске подносе на овај начин, али је дозвољено и другим странама и учесницима у поступку. Државни органи, органи аутономних покрајина и јединица

¹² Доступно на: <https://esud.sud.rs/> (13.7.2025)

¹³ У САД *Public Access to Court Electronic Records (PACER)* или у Великој Британији *Crown Court Digital Case System*.

локалне самоуправе и друга правна лица обавезно комуницирају са судом електронским путем. Примена предвиђених решења би свакако убрзала поступке јер би достава била ефикаснија а поједине радње би се могле обавити на даљину.

Сматрамо да би било корисно предвидети и подзаконске акте који би адресирали различите изазове виртуалног окружења. Пре свега, аутентификације, квалитета и стабилности Интернет везе, заштићености преноса гласа и слике. То се постиже кроз јасне инструкције за рад и прописане процедуре за случај техничких проблема и друге инциденте. Ово је приступ је препознате од стране Савета Европе (СЕРЕЈ 2021с). Народна Република Кина, која има најобимнију праксу, у виду 1.288.000 суђења електронским путем (СЕРЕЈ 2021а, 3) их је посебним правилима регулисала за све врсте судских поступака. Прописани су услови за одржавање, елементи виртуалне суднице, последице вољног напуштања започете сесије и слична организациона питања (Online Litigation Rules of the People's Courts, 2021, чл. 21–28). У региону је запажен Трговачки суд у Вараждину (СЕРЕЈ 2021а, 3) у смислу добре праксе потпуног информисања корисника о приступању суђењима уз *Jitsi* платформу развијених процедура у случају сметњи. У Србији је у Казнено-поправном заводу „Сремска Митровица“ спроведен пилот-пројекат *online* поступања судова поводом захтева за условни отпуст. Имплементацијом се смањују трошкови службених лица за пратњу осуђеника од КПЗ до суда. Уз то, повећава се безбедност свих учесника у поступку. Нема одлагања рочишта због заузетости службених лица (Новости, 2018). Истовремено је у Републици Молдавији за условне отпусте имплементирано идентично решење у свим судовима и свим установама за извршење кривичних санкција. Мотив је било то што трошкови превоза лица износе око 70.000 евра годишње (СЕРЕЈ 2021а, 6).

3. ПЛАНСКА ДОКУМЕНТА ЗА ДИГИТАЛИЗАЦИЈУ СУДОВА

У теорији електронског пословања је препозната важност посебних стратегија за дигитализацију (Раденковић и др. 2015). То је препорука Савета Европе за област правосуђа (СЕРЕЈ 2016; 2019). Сматрамо овај приступ оправданим. У Србији судови имају одвојену ИКТ инфраструктуру (рачунарски центри, мрежа, системи), различита правила рада и буџетирања од других државних органа. Те посебности у односу на друге делове е-Управе захтевају посебан приступ за е-Правосуђе. Јединствен приступ за е-Правосуђе и е-Управу је одговарајући у државама у којима се ИКТ-ом управља централизовано. То значи да се управљање подацима насталим у раду свих органа власти у организационом, правном и техничком смислу води од стране једног органа. Пример за то је Естонија у којој постоји јединствен Центар за регистре и ИТ системе.¹⁴ У већини европских земаља (73%) се периодично усвајају посебне ИКТ стратегије (СЕРЕЈ 2025, 150).

Програмом развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. до 2025. године предвиђене су мере и активности усмерене на унапређење правног оквира у области правосуђа. Те мере обухватају измене закона о парничном, ванпарничном и прекршајном поступку као и измена Судског пословника. Циљ тих измена је вођење поступака у електронском облику. Препозната је и улога судова у равноправном третману електронских докумената и електронске доставе као доказа у судским поступцима. Такође судови су важни и за спровођење судског поступка на начин који омогућава да се ти документи и подаци преузму из електронских база. Истакнуто је и то да је за прихватање електронских докумената посебно значајна судска пракса Управног суда. Међутим, саме мере не садрже правац измена појединих прописа, већ говоре о проширењу постојећих ИКТ система. Такође, у судској пракси судова опште надлежности (ВКС, R1.489/2021; R1 394/2021) и Управног суда, прихваћено је коришћење резултата упита у електронске базе у судским одлукама (УПС, У.20140/2018).

¹⁴ Више о томе на: <https://www.rik.ee/en> (28.2.2026)

Министар правде, председник Врховног касационог суда и Републички јавни тужилац су донели Одлуку о оснивању Секторског савета за информационо-комуникационе технологије (ОС-СИКТ). У делокруг рада овог тела спада и креирање стратегије развоја ИКТ у сектору правосуђа. Секторски савет је на седници одржаној 4. фебруара 2022. године усвојио Стратегију развоја ИКТ у правосуђу за период 2022-2027. године. На истој седници је усвојен и Акциони план за спровођење ове Стратегије за период 2022-2025. године (МП, 2025, активност 1.3.8.2.).

У контексту процеса приступања Србије Европској унији, Акциони план за Поглавље 23 из јула 2020. године (у даљем тексту: „АП 23“) је свеобухватни документ у области правосуђа, са којим треба ускладити све остале документе јавних политика, укључујући и Стратегију развоја правосуђа. Када је реч о ИКТ у судовима, АП 23 наводи да је очигледно да се ефикасним правосудним системом не може управљати без свеобухватног система управљања ИКТ предметима, због чега се улаже много напора да се заврши примена модерног ефикасног система за судове опште надлежности (названог „САПС“).

Стратегијом развоја правосуђа за период 2020–2025. године предвиђен је и развој е-правосуђа, односно даље унапређење механизма који омогућавају ефикасно управљање правосудним системом и рационално коришћење ресурса (СРП, 8). У овом акту се указује да би без системског управљања људским ресурсима у правосуђу остваривање постављених циљева било отежано. У овом документу је примећено и то да судови немају стандардизоване и компатибилне системе за аутоматско управљање предметима. Такав недостатак онемогућава једноставно статистичко и аналитичко праћење резултата рада и савремено управљање системом правосуђа (СРП, 10, 30–31). Праћење резултата рада путем аутоматског генерисања извештаја представља посебно важну функционалност ИКТ система. Развијање ИТ система у правосуђу са циљем постизања модерног е-правосуђа је уврштено у групу активности које се односе на подизање нивоа ефикасности правосудног система у оквиру четвртог стратешког приоритета. Под посебним циљем 5. „Развој е-правосуђа“ је предвиђено даље унапређење електронских сервиса унутар правосуђа. Тиме би се обезбедио низ

промена као што су унапређен приступ правди, повећање ефикасности, статистичко извештавање и унапређена транспарентност рада правосудних органа (СРП, 10). У Поглављу IX предвиђено је да се мере реализују кроз спровођење активности из ревидираног АП 23, којим су и одређени носиоци за спровођење активности, као и рокови и финансијска средства (СРП, 36).

Један од разлога за доношење Стратегије људских ресурса у правосуђу за период од 2022. до 2026. године, био је неодговарајући инфраструктурни и ИКТ капацитет за рад судова и јавних тужилаштава (СЉРП, 6) Указано је да недостатак модерних ИКТ система за последицу има неадекватне услове за рад, који утичу на укупни квалитет рада и имају утицај и на одлив кадрова из правосуђа и општу незаинтересованост кандидата за рад и развој каријере у оквиру правосудног система (СЉРП, 6).

Оно што није било адресирано у наведеним документима су изазови примећени у извештају Државне ревизорске институције (ДРИ 2023, 6-11). Ова институција је обавила ревизију сврсисходности пословања ПИС-а. У цитираном извештају истакнут је недостатак нових нормативних интервенција ради дигитализације већег броја поступака. Такође, примећено је да су потребне активности које ће обезбедити одрживост система као што су обнова инфраструктуре и континуиране обуке по посебним програмима.

Посебна стратегија за ИКТ није усклађена са осталим стратегијама у правосуђу и стратегијом која се односи на ЕУправу. Зато је простор за напредак у (1) идентификацији и усклађивању мера у областима преклапања (нпр. обуке запослених) и (2) синхронизацији функционално повезаних активности (дигитализација и њено нормирање).

4. ДИСКУСИЈА

Електронским пословањем организација повезује интерне и екстерне процесе на ефикаснији начин (Раденковић 2002). Нормативна анализа указује да је за одрживу дигитализацију неопходно прецизније уређење појединих односа, посебно у поступцима у којима се одлучује о правима вишег ранга. У том контексту,

потребно је успоставити нормативни оквир који обезбеђује правну сигурност и омогућава електронско спровођење радњи у поступцима. Такође, треба нормирати и дигиталну трансформацију радњи које се и даље обављају на традиционалан начин у папирној форми или непосредним поступањем у суду. При томе, погодност електронског начина обављања оцењује се према томе да ли обезбеђује исти правни ефекат као традиционални начин, уз обезбеђену доступност адресатима и проверљивост (доказивост) предузете радње, у складу са материјално-техничким могућностима судова. Околност да је већина постојећих дигиталних алата нормативно уређена представља добар темељ за даљи развој.

Потребно је успоставити адекватан правни оквир за примену нових технолошких решења. Приротетно треба планирати она са доказаном корисношћу у упоредној пракси (Kuzmanović & Đilas 2025). Ово посебно укључује примену вештачке интелигенције, чији је потенцијал потврђен кроз пилот-пројекат у прекршајним судовима у Србији (Kuzmanović, Đilas and Jevtić 2025).

Плански документи за ИКТ се претежно баве техничким, а недовољно нормативним и организационим питањима. Није одређен правац измене прописа, а софтверска решења предвиђена нацртима прописа делимично прате циљеве тих докумената. У раду су препозната поједина нормативна ограничења: правна празнина за одлучивање о приступу подацима (Kuzmanović and Đilas 2025), забране коришћења података, као и недостатак основа за подзаконске акте. Потребно је да највиши ауторитети кроз стратегије и акционе планове усмере унапређење правног оквира у овој области. Наредни кораци обухватају процене извештаја о остварености планских докумената и идентификовање нормативних ограничења да би се могла ускладити изградња софтвера са његовим нормирањем и започињање процеса консултација ради припреме радних верзија.

Потребна су креативна и иновативна решења (Ђилас 2023) уз методолошки и системски приступ (Đilas & Kuzmanović 2023, 54–55). Технологија не треба да буде покретач промена сама по себи, већ да потреба за променом буде та која користи одговарајућу технологију. Свакако мора да постоји правни основ са јасно

одређеним учесницима, активностима и правним последицама. То значи да је потребно јасно нормирати рад софтвера али и утврдити и начин и ток његовог развоја кроз одговарајуће процедуре. За ово последње већ постоје добре праксе и општеприхваћени стандарди (ИСО 2017).

5. ЗАКЉУЧАК

Нормативна анализа је показала да је правни оквир у области дигитализације судских поступака уређен на општем нивоу и да је потребно прецизније уредити поједине односе, нарочито у поступцима у којима се одлучује о правима вишег ранга. Прецизније нормативно уређење доприноси правној сигурности, јача поверење корисника и омогућава ефикасније поступање.

Неопходно је да нормативни оквир уреди електронско спровођење поступака и обезбеди ширу дигиталну трансформацију. Погодност електронског начина треба оцењивати према томе да ли обезбеђује исти правни ефекат и гаранције као аналогно поступање.

Даљи развој треба усмерити на унапређење нормативних и организационих решења, усклађивање софтверског развоја са правним нормирањем и планирање наредних корака кроз процене остварености планских докумената и консултативне процесе. Циљ је да технологија буде средство за остварење јасно дефинисаних потреба, уз транспарентно уређене улоге, активности и последице.

ЛИТЕРАТУРА

Дузлевски Иван. 2002. „Значај дигитализације у кривичном праву“. У Јелена Костић и Марина Матић Бошковић (ур.), *Тематски зборник радова међународној значаја VII Међународној научној скупи „Дигитализација у казненом јраву и јравосуђу“* (стр. 59–69). Београд: Институт за упоредно право, Институт за криминолошка и социолошка истраживања и Правосудна академија.

Ђилас Ана. 2023. *Примена блокчејн и клауд њтехнолојија у њравним сисћемима*. Мастер рад. Београд: Универзитет у Београду – Факултет организационих наука.

Живковић Милош, Снежана Дабић Никићевић. 2022. Поступак уписа у катастар непокретности. *Ревија Койаоничке школе њприродној њправа*, 4(1), стр. 9–29. doi: <https://doi.org/10.5937/RKSP-P2201009Z>.

Jokubauskas Remigijus, Świerczyński Marek. 2023. Digitalisation of Enforcement Proceedings. *Utrecht Law Review*, 19(1), pp. 20–30. doi: <https://doi.org/10.36633/ulr.819>

Кнежевић Бојовић, Ана. 2025. Потенцијал два недавно усвојена европска документа меког права да допринесу унапређењу стандарда који се односе на судску управу. Страни правни живот, 69(2), стр. 235–254. doi: https://doi.org/10.56461/SPZ_25204KJ.

Кузмановић, Душан. 2025. Правне последице радњи на електронским јавним продајама. Право и привреда, 63(3), стр. 405–423. doi: https://doi.org/10.55836/PiP_25305A

Мишковић Маша. 2020. *Правна њприрода аукције* (одбраћена докторска дисертација). Универзитет у Београду – Правни факултет.

Раденковић Божидар. 2002. *Електронско њословање, сћнање и њерсћекћиве - Насћавни маћеријал на маћисћарским сћудијама из електронској њословања*. Београд: Факултет организационих наука.

Раденковић, Божидар, Деспотовић Зракић, Маријана, Богдановић, Зорица, Бараћ Душан, Лабус, Александра. 2015. *Електронско њословање*. Београд: Факултет организационих наука.

Јовановић Анђела, Алексић Нина. 2024. „Електронско јавно надметање као легислативна новела код продаје непокретности у извршном поступку“, У Милан Почуча (ур.), *Зборник радова ХХІ њтрадиционалној научној скупћи „Правнички дани њроф. др Славко Царић“* (стр. 231–241). Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе.

Ѓилас Ана, Кузмановић Душан. 2023. "Digital Transformation in the Judiciary". In Marijana Despotović-Zrakić & Zorica Bogdanović & Aleksandra Labus & Dušan Barać & Božidar Radenković (eds.), *Proceedings 2023 International conference e-business technologies* (pp. 50–56). Belgrade: Faculty of Organizational Sciences.

Ѓилас Ана, Кузмановић Душан. 2025. "Impact of territorial jurisdiction on efficiency of eJustice services". *Proceedings 2024 International conference "Revisiting the Concept of Jurisdiction in the Digital Era"*, Belgrade: Institut za uporedno parvo (прихваћен за објављивање).

Кузмановић Душан, Ѓилас Ана, Јевтић Ивана. 2025. "Machine Learning and Judicial Rulings in Traffic Violations". In Marijana Despotović-Zrakić & Zorica Bogdanović & Aleksandra Labus & Dušan Barać & Božidar Radenković (eds.), *Proceedings 2025 International conference e-business technologies*, Belgrade: Faculty of Organizational Sciences (прихваћен за објављивање).

Кузмановић Душан, Ѓилас Ана. 2025. "The Potential of AI in the Judiciary of Serbia". In Marijana Despotović-Zrakić & Zorica Bogdanović & Aleksandra Labus & Dušan Barać & Božidar Radenković (eds.), *Proceedings 2025 International conference e-business technologies*, Belgrade: Faculty of Organizational Sciences (прихваћен за објављивање).

Михајловић Александар. 2024. "Efficiency of justice – importance of the CEPEJ as the legacy of the Council of Europe". In Jaskiernia Jerzy & Spryszak Kamil (eds.), *75 years of influence of the Council of Europe on shaping the European legal space in the areas of democracy, rule of law and protection of human rights* (pp. 344–356). Torun: Adam Marszalek.

ИЗВОРИ ПРАВА

Устав Републике Србије, *Службени јласник РС*, 98 /2006 и 16/2022.

Закон о управним споровима [ЗоУС] , *Службени јласник РС*, 111/2009-39.

Закон о судским вештацима, *Службени јласник РС*, 44/2010.

Закон о превозу путника у друмском саобраћају [ЗППДС], *Службени јласник РС*, 68/2015, 41/2018, 44/2018 (др. закон), 83/2018, 31/2019, 9/2020.

Закон о извршењу и обезбеђењу, *Службени јласник РС*, 106/2015-3, 106/2016-4 (Аутентично тумачење), 113/2017- 305 (Аутентично тумачење), 54/2019-3, 9/2020-164 (Аутентично тумачење).

Закон о министарствима [ЗОМ], *Службени јласник РС*, 128/2020, 116/2022, 92/2023 - др Закон.

Закон о уређењу судова, *Службени јласник РС*, 10/2023.

Одлука о оснивању Секторског савета за информационо-комуникационе технологије [ОССИКТ], *Службени јласник РС*, 33/2016.

Одлука о утврђивању цена резервисаних поштанских услуга у унутрашњем поштанском саобраћају, *Службени јласник РС* , 16/2023.

Правилник о сталним судским тумачима, [ПССТ], *Службени јласник РС*, 35/2010, 80/2016 и 7/2017.

Судски пословник [СП], *Службени јласник РС*, 110/2009-87, 70/2011-31, 19/2012-28, 89/2013-7, 96/2015-130, 104/2015-50, 113/2015-61 (исправка), 39/2016-44, 56/2016-56, 77/2016-57, 16/2018-34, 78/2018-161, 43/2019-16, 93/2019-275, 18/2022-152.

Online Litigation Rules of the People's Courts, *Fa Shi* No.12/2021 <https://cicc.court.gov.cn/html/1/219/199/201/2208.html>

Pravilnik o sistemu za automatsko upravljanje predmetima u sudovima (CMS) [PCMS BiH], *Službeni glasnik BiH*, 4/2016, 37/2016 - ispr., 84/2016, 40/2017, 34/2018, 34/2019, 73/019, 61/2020, 1/2021, 50/2021, 1/2022, 3/2023 i 52/2023.

Sudski poslovnik, *Narodne novine*, 37/2014, 49/2014, 8/2015, 35/2015, 123/2015, 45/2016, 29/2017, 33/2017, 34/2017, 57/2017, 101/2018, 119/2018, 81/2019, 128/2019, 39/2020, 47/2020, 138/2020, 147/2020, 70/2021, 99/2021, 145/2021, 23/2022.

ДОКУМЕНТА ЈАВНИХ ПОЛИТИКА

Ревидирани Акциони план поглавље 23 [АР 23] – Правосуђе и основна права, 10.7.2020. године.

Стратегија развоја правосуђа за период од 2020. до 2025. године [СРП], *Службени ѝласник РС*, 101/2020, 18/2022.

Стратегија људских ресурса у правосуђу за период од 2022. до 2026. године [СЉРП], *Службени ѝласник РС*, 133/2021.

Програм развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2023. до 2025. године, *Службени ѝласник РС*, 33/2023.

СУДСКА ПРАКСА

Одлука Уставног суда Републике Србије [УСПС], IУз-34/2016 од 25. октобра 2018. године, *Билићен Усѝавноѝ суда за 2018. ѝодину*, Београд, 2019.

Пресуда Управног суда [УПС] у предмету У.20140/2018 од 19. 06. 2023. године.

Решење Врховног касационог суда [ВКС] у предмету R1 394/2021 од 07. 07. 2021. године.

Решење Врховног касационог суда [ВКС] у предмету R1 489/2021 од 08. 08. 2021. године.

Пресуда Врховног суда Литваније [VSL] у предмету Case No. е3К-3-202-1075/2020 од 1. јула 2020. године.

Пресуда Врховног суда Литваније [VSL] у предмету Case No. е3К-3-171-969/2020 од 1. јула 2020. године.

ИНТЕРНЕТ И ДРУГИ ИЗВОРИ

Државна ревизорска институција [ДРИ]. 2023. „Извештај о ревизији сврсисходности пословања – Информациони системи у правосуђу.“ <https://www.dri.rs/storage/newaudits/2022-1-SV%20Informacioni%20sistemi%20u%20pravosudju.pdf> (10.10.2025).

Министарство правде [МП]. 2017. „Упутство за употребу еСуд апликације.“ https://esud.sud.rs/home/assets/pdf/Uputstvo_za_upotrebu_eSud_aplikacije.pdf (10.10.2025).

Министарство правде [МП]. 2020. „Корисничко упутство за екстерног корисника.“

<https://eaukcija.sud.rs/assets/pdf/UputstvoZaEksterneKorisnikeV-5.1.pdf> (10.10.2025)

Министарство правде [МП]. 2021а. „Упутство за коришћење портала за е-плаћање судских такси.“ <https://etakse.sud.rs/files/uputstvo%20za%20ePlacanje%20sudskih%20taksi.pdf> (10.10.2025).

Министарство правде [МП]. 2021б. „Нацрт закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку и Решење о образовању радне групе за израду радног текста закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку.“ <https://mpravde.gov.rs/obavestjenje/33408/nacrt-zakona-o-izmenama-i-dopunama-zakona-o-parnicnom-postupku-1952021-godine.php> (11.10.2025).

Министарство правде [МП]. 2025. „Извештаји о спровођењу Ревидираног Акционог плана за Поглавље 23 за извештајни период 2024. године .“ <https://www.mpravde.gov.rs/files/Revised%20AP23%20with%20implementation%20status%20as%20of%2031%20December%202024.docx> (10.10.2025).

Министарство правде и Национална алијанса за локални економски развој [МП и НАЛЕД]. 2019. „Упутство за коришћење апликације ПроНеп.“ <https://upisnepokretnosti.rs/documents/uputstvo-za-popunjavanje-poreskih-podataka-31-12.pdf> (10.10.2025).

***, 2018. „Захтев за условни отпуст: Исказ суду видео-линком“. *Новости*. <https://www.novosti.rs/вести/насловна/друштво.395.html:750250-ЗАХТЕВ-ЗА-УСЛОВНИ-ОТПУСТ-Исказ-суду-видео-линком> (10.10.2025).

***, 2019. „Уштеда више од милијарду динара: Правосудни информациони систем олакшао поступке“. *Новости*. <https://www.novosti.rs/вести/насловна/drustvo/aktuelno.290.html:834006-Usteda-vise-od-milijardu-dinara-Pravosudni-informacioni-sistem-olak-sao-postupke> (12.10.2025).

European commission for the efficiency of justice [CEPEJ]. 2016. *Guidelines on how to drive change towards CyberJustice*. Strasbourg, European commission for the efficiency of justice. Online: <https://rm.coe.int/16807482de> accessed on 11. October 2025.

European commission for the efficiency of justice [CEPEJ]. 2019. *Tool-kit for supporting the implementation of the Guidelines on how to drive change towards Cyberjustice*. Strasbourg,

European commission for the efficiency of justice [CEPEJ]. 2021a. *Selected national good practices on videoconferencing in judicial proceedings complement to the CEPEJ Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings*. Strasbourg, European commission for the efficiency of justice. Online: <https://rm.coe.int/cepej-gt-cyberjust-2021-11-video-conferencing-good-practices-15-12-202/1680a4e1d9> accessed on 11. October 2025.

European commission for the efficiency of justice [CEPEJ]. 2021b. *Guidelines on electronic court filing (e-filing) and digitalisation of courts*. Strasbourg, European commission for the efficiency of justice. Online: <https://rm.coe.int/cepej-2021-15-en-e-filing-guidelines-digitalisation-courts/1680a4cf87> accessed on 11. October 2025.

European commission for the efficiency of justice [CEPEJ]. 2021c. *Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings*. Strasbourg, European commission for the efficiency of justice. Online: <https://rm.coe.int/cepej-2021-4-guidelines-videoconference-en/1680a2c2f4> accessed on 11. October 2025.

European commission for the efficiency of justice [CEPEJ]. 2025. *European judicial systems CEPEJ Evaluation Report 2024 Evaluation cycle (2022 data)*. Strasbourg, Council of Europe. Online: <https://rm.coe.int/cepej-evaluation-report-part-1-en-/1680b272ac> accessed on 11. October 2025.

European commission for the efficiency of justice. Online: <https://rm.coe.int/cepej-toolkit-cyberjustice-en-cepej-2019-7/168094ef3e> accessed on 11. October 2025.

International Organization for Standardization [ISO]. 2017. *ISO/IEC/IEEE 12207:2017*

Systems and software engineering — Software life cycle processes. Geneva: International Organization for Standardization.

International Organization for Standardization [ISO]. 2021. *ISO 21500:2021 Project, programme and portfolio management — Context and concepts*. Geneva: International Organization for Standardization.

Dušan KUZMANOVIĆ

Ana ĐILAS

DIGITALIZATION OF COURTS IN SERBIA THROUGH THE PRISM OF REGULATIONS AND PUBLIC POLICIES

Resume

The authors conduct a normative analysis of the digitization of courts in Serbia, focusing on the legal framework and relevant public policy documents. The aim of the work is to identify key regulations, strategies, and action plans that direct and shape the digital transformation of the judicial system and to explore opportunities for their improvement. The analysis determines the extent to which the existing legal framework and public policies promote efficient and transparent digitization, as well as the challenges and obstacles in their implementation. Attention is also given to the alignment of regulations with public policy documents and their consistency with international standards and recommendations. Based on the analysis, the work identifies good practices and offers recommendations for improving the relevant framework to accelerate and enhance the digitization of courts in Serbia.

Key words: eJustice, Digital Transformation, eGovernment, Judicial Reform, Judicial Efficiency

Достављено: 3.10.2025. године

Прихваћено: 10.3.2026. године